

Felsefe-Siyaset İlişkisi

 AHMET KESGİN^a

Öz: Metinde felsefe ve siyaset ilişkisi ele alınır. Felsefenin konuları olan olgu, değer, epistemoloji ve ontoloji bağlamında siyaset konusu değerlendirilir. Felsefe siyaset ilişkisinde öncelikle siyaset bilgisinin, siyasal faaliyetin felsefe konuları ile ilişkisi üzerinde durulur. Daha sonra siyaset felsefesi konusu ele alınır. Böylece siyaset felsefesi ile siyasal ideoloji ve siyaset kuramı arasındaki farkların oluşturulmasının da önü açılmış olur.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, siyaset, siyaset felsefesi, siyaset kuramı, ideoloji.

^a AYBÜ, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü
ahmetkesgin@aybu.edu.tr

The Relation between Philosophy and Politics

Abstract: The text deals with the relationship between philosophy and politics. Politics is evaluated in the context of phenomenon, value, epistemology and ontology, which are the subjects of philosophy. In the relationship between philosophy and politics, the relationship between political knowledge, political activity and philosophical issues is emphasized. Then, the topic of political philosophy is discussed. Thus, the way is clear to establish the differences between political philosophy and political ideology and political theory.

Keywords: Philosophy, politics, political philosophy, political theory, ideology.

Giriş

Bu makale, bir siyaset felsefesi metnidir. Siyaset ile felsefe ilişkisi, yazılı tarihin önemli bir bölümünde ahlak felsefesi odaklı olarak işlenmiştir. Modern dönemde özellikle sosyal bilimlerin ortaya çıkışı ile birlikte diğer bütün sosyal bilimler gibi siyaset biliminin felsefeden ayrışması ile birlikte felsefe siyaset ilişkisi müstakil olarak ele alınmaya başlanmıştır. Metin öncelikle olgu-değer ilişkisi ile felsefe-siyaset ilişkisine başlar. Sonrasında farklı felsefe dallarının siyaset ile ilişkisi irdelenmektedir. Ardından siyaset felsefesi ortaya koyulmaktadır.

Her konuda olduğu gibi bu konuda da belirli bir kapsam ve sınırlar vardır. Kapsam, her meselenin öncelikle kendisine odaklanarak oluşturulur. Onu oluşturan niteliklerin/unsurların toplamını ortaya koymak, aynı zamanda kapsamını oluşturmak demektir. Sınırlarını belirlemek demek ise, söz konusu kapsamı oluşturan unsurların toplamıyla ortaya çıkan mananın aynı sahada ortaya çıkan diğer benzer konulardan farklılıklarının belirlenmesidir. Bu durumda şunu ifade etmek mümkündür: Bir meseleyi, o mesele yapan niteliklerin toplamını irdelemek demek onun kapsamını; o meselenin benzerlerinden farklılıklarını ortaya koymak ise sınırlarını belirlemek demektir.

Bu bağlamda, siyaset felsefesi konusunu irdelerken yapılacak iş de kendisini belirginleştirmektedir. Buna göre siyaset felsefesi konusunu oluşturan kavramlar, konular, tarihsel malzemeler onun kapsamını belirtir. Bunlar felsefe, siyaset, insan, toplum, devlet, ahlâk, siyaset felsefesi, faziletler (adalet, eşitlik, hürriyet, cesaret vs.) ve mütefekkirler, siyaset felsefesi konusunu işlerken onun bileşenleri olarak irdelenirler. Sınırlarını belirleyen konular ise, siyaset bilimi ve siyasî ideolojidir. Bu son konular ile siyaset felsefesi, nazari olarak öncelikle siyasi düşünceler tarihi gibi bir başlığın altında tasnif edilebilirler. Her birinin hem fiili hem de nazari bakımdan ortak paydası siyasettir. Beslendikleri alan öncelikle aynıdır. Bununla birlikte farklı içeriklere veya değerlendirme sonuçlarına sahiptirler. Bunları belirlemek ile birlikte burada siyaset-

felsefe ilişkisi ve sonuçta siyaset felsefesi konusu ele alınmaktadır.

Metnin kavramsal çerçevesinin temelinde siyaset ve felsefe kavramları durmaktadır. İnsanlık tarihinin özellikle yazılı geçmişinin en eski meselesi olan felsefe ile ilişkisinin belirlenmesi amacıyla, siyasetin felsefeye taalluk eden yönleri ve felsefenin konuları ile ilişkileri üzerinden bunlar arasındaki ilişki belirlenmektedir. Kaldı ki siyaset felsefesi zaten bir felsefe konusudur. Siyaset felsefesinin kapsamı bu şekilde oluşturulmuştur.

1. Bir Olgu ve Değer Olarak Siyaset

Bir şeyin doğası üzerine düşünme geleneği felsefenin önemli çabalarından biri olarak tarih boyunca önemsenir. Bir şeyin tabiatına/doğasına ya da tabii/doğal olana odaklanmak, tabii/doğal olana dair anlayış zaman zaman farklılık gösterse de meseleyi daha iyi anlama çabası olarak kıymetli bir adımdır. O sebeple siyasal olanın taibati/doğası üzerine düşünmek, aynı zamanda onu daha iyi anlamaya ve diğerlerinden farklılaştırmaya hizmet eder. Modern dönemde özellikle pozitivist yaklaşımın bu sürece katkısı belirgindir.¹

Bilimlerin modern zamanların son dönemlerinde etkisi altında olduğu pozitivist yaklaşım, siyaseti bir bilim dalı olarak müstakil bir bilim olarak ele alınmasına dolaylı olarak katkısı olmuştur. Aslında “pozitivizme göre bilimlerin branşlaşması tabiidir.”²

Bu bağlamda pozitivism³ modern dönemde ortaya çıkan bilim anlayışının oluşması ve gelişmesi için oldukça etkili bir güce sahipti. Pozitivizm, sahip olduğu anlam ve iddialarıyla aslında doğa bilimlerinden etkilenerek gelişmişti ve adeta onunla birlikte hareket etmişti. “Olguculuk, geçen yüzyılın ortalarında A. Comte’un çabalarıyla, genel çizgileriyle ‘doğa bilimi’ni örnek alan bir ‘top-

¹ Küçükalp, Derda, *Siyaset Felsefesi*, Say yay., İstanbul 2011, s. 37.

² Murtaza Korlaelçi, *Pozitivizmin Türkiye’ye Girişi*, Hece yay., Ank. 2002, s. 20.

³ Saint-Simon (Claude Henri de Rouvroy- 1760-1825)’un ilk kullanıcısı olduğu ‘pozitivizm’ kavramı A. Comte (1798-1857)’la birlikte sosyal hayatı düzenleme organizasyonu olarak sistemleştirilmiştir. Bu bilim, sosyal hayatın her alanında (ilim, politika, hukuk, din, ahlâk, vs.) olduğu gibi politik hayatta da büyük iddialarla ortaya çıkmıştır. Bu felsefenin temel özelliği, bütün olayları tabii değişmez kanunlara bağlı olarak kabul etmesidir. *A.g.e.*, s. 17-40.

lumbilim' (sosyoloji) yaratmak istemiştir."⁴

Doğduğu 19. yüzyıldan itibaren pozitivism, kendisi de bir sosyal bilim olarak gelişirken, aynı zamanda toplum bilim çalışmalarında etkisini göstermiştir. Siyaset bilimi, bir bilim olarak diğer insan ve toplum bilimlerindeki uzmanlaşmaya benzer şekilde ortaya çıkmıştır. "Pozitivist yöntemi benimseyen çağdaş ('bilimsel') siyasal ve toplumsal teori, toplumsal dünyanın doğal dünyadan farklı olmadığını, bu nedenle de doğa bilimlerinde başarı ile uygulanan pozitivist açıklama yönteminin sosyal bilimlerde de uygulanabileceğini öne sürmektedir. İster doğal olsun ister toplumsal tüm bilimin amacı ampirik gözlemlerle kanıtlanabilir nitelikte olan genellemeler ve yasalar üretmektir."⁵ Sonuçta pozitivism, metafiziksel bir dünya üzerinde değil, fiziksel dünya üzerinde yoğunlaşmasından dolayı tıpkı doğa bilimlerinde olduğu gibi algıların nesnesi konumundaki dünyayı anlama çabası olarak ortaya çıkmış olması sebebiyle bilimsel çabanın, bu dünyada olan biteni, olduğu gibi açıklaması gerektiğini vurgular.⁶ Bu nedenle pozitivism'e göre;

Gözlem ve deney emin ve kesin ampirik bilginin tek kaynağıdır. Duyu deneyimlerince bize ifşa edilmiş olayların 'arkasındaki' veya 'ötesindeki' elde etmeye çalışmak, bu olayları her nasılsa zorunlu kılmış olan fakat gözlenemeyen özlerin, mekanizmaların veya doğaların (nature) bilgisini vermek, bilimin amacı değildir. Pozitivist için doğada zorunlu bağlantılar yoktur. Var olan sadece bilimsel teorilerin evrensel yasalarında sistematik olarak gösterilebilecek olan olayların ve olguların birbirlerini izleyişi ve düzenlilikleridir. Bunun ötesinde gidebilecek olan her girişim bilimi, en iyi haliyle bilimsellik dışı (unscientific), en kötü haliyle de anlamsızlık olan, metafizik ve dinin gerçekleşmesi olanaksız iddialarının tuzağına düşürür.⁷

Teolojik ve metafiziksel aşamalar olarak kendisinden önceki geçmişi değerlendiren ve bilimin bu yeni haliyle ortaya çıktığını

⁴ Doğan Özlem, *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*, İnkılap yay., İstanbul 2000. Küçükkalp, a.g.e., s. 38, s. 14. Korlaelçi, a.g.e., s. 22.

⁵ İlkay Sunar, *Düşün ve Toplum*, Doruk yay., Ank. 1999, s. 25.

⁶ Sunar, a.g.e., s. 23, 24. Küçükkalp, a.g.e., s. 38.

⁷ Russel Keat – John Urry, *Bilim Olarak Sosyal Teori*, çev. Nilgün Çelebi, İmge Kitabevi, Ank.1994, s. 9-10.

iddia eden pozitivistizmin etkisi sebebiyle, olgu-değer⁸ sorunu önemli bir tartışma konusudur. Bu durumda pozitivistizmin olgu ve olaylara odaklandığını ifade etmek gerekir. Bu bağlamda, değer yargılarını içeren çeşitli felsefi çalışmalar, bu yönleri sebebiyle bilimsel bir çalışma olarak görülmeyen spekülâtif bir uğraştır.

Felsefe bu süreçte, bilimden ayrıştırılmış bir çaba olarak karşılanır. 20. yüzyılda ortaya çıkan Mantıkçı Pozitivist çevrelerde aynı süreç devam etmiştir. Bu bağlamda felsefe yerine bilim ancak gerçekliğin (olgusal olanın) bilgisini verebilir. Felsefe bu yolda yalnızca bilime yardımcı olmalıdır. Bu sebeple bilim için felsefe, iyice araçsallaştırılmıştır. Onun yapması gereken şey, bilimin sahip olduğu kavramsal çerçevenin anlam yönünde açıklığa kavuşturulması şeklinde cereyan etmelidir. Buna “temizlikçi felsefe”⁹ anlayışı denilmektedir.

Burada felsefe ile siyaset ilişkisi açısından ortaya çıkan durum, yeni anlamıyla bilim ve felsefe ilişkisi şeklinde gelişir. Siyaset bilimi, bilimin sahip olduğu anlamın uygulanmasıyla yapılabilmektedir. Bu bağlamda o, siyasal olay ve olgulara odaklanmalıdır. Bu durumda siyaset felsefesi ise, olanı değil olması gereken üzerinde düşünme etkinliği olarak ortaya çıkar. Öyle ki Mantıkçı Pozitivistlere göre, “siyaset felsefesinin siyaset bilimine hizmet eden yardımcı bir disiplin olarak, siyaset biliminin özgürlük, eşitlik, adalet vb. temel kavramlarının anlamlarını açık kılma uğraşı içinde olması gerekir.”¹⁰

Bize göre pozitivist yaklaşımın kabul ettiği gibi siyaset-felsefe

⁸ Olgu ile değer arasındaki ilişki ve farkı şu şekilde tasvir etmek mümkündür: “Olgu ile değer ya da olan ile olması gereken arasında kabul edilen ayırım, felsefe tarihinin eski metafizik ayırımlarından biridir. Sözüünü ettiğimiz ayırım temelinde, ontolojik olarak değerlerin farklı bir yapıya sahip oldukları ön kabulü bulunur. Buna göre değerler; taşların, ırmakların, ağaçların, kısaca ‘kaba’ olguların dünyasında bulunmazlar. Çünkü eğer bulunmuş olsalar, değer olma özelliklerini kaybederler; en azından kaba olgular dünyasının basit başka bir kısmı olurlar.” Recep Kılıç, *Olgu ve Değer Problemi*, A.Ü.İ.F. Dergisi, , 1992, c. xxxv, s. 355.

⁹ Peter Winch, *Sosyal Bilim Düşüncesi ve Felsefe*, çev. Ömer Demir, Vadi yay., Ank.1994, s. 13-16.

¹⁰ Norman P. Barry, *An Introduction to Modern Political Theory*, The Mcmillan Press, London 1995, s. 4.

ayrımı kabul edilebilir bir yorum değildir. Çünkü siyasetin doğası gereği kabul ettiğimiz nitelikler dikkate alındığında, bir iç içelikten bahsetmek daha yerinde olacaktır. Siyasetin ortaya çıktığı sosyal hayatın faili olan insan, yalnızca kendi tarihinin yaptığı bir nesne değil o aynı zamanda tarihini yapan bir öznedir.* Dolayısıyla eyleyen (yapan) bir fail konumundaki insanın eylemlerini, 'değer' ve 'amaçlılık'tan yoksun şekilde ele alan bir yaklaşım, zorlama bir yorumdur.¹¹

Bu noktadan hareketle, siyasetin bir olay ve olgu olarak var olduğu ifade edilirse, ona içkin bir amacın varlığından söz edilebilir. Zira bilinçli ya da bilinçsiz var olan her şey, kendi amacına veya istikametine doğru akar. Bu durum, doğada meydana geldiği gibi sosyal hayatın her alanında da gözlemlenebilir. İnsanın özellikle sosyal hayata dair talepleri belirli bir amaca yönelir. Özellikle siyasal alanda var olan her türlü talep, bir gaye içinde anlamlı olur. Amacı olmayan siyasal organizasyondan bahsetmek mümkün değildir. Bu bağlamda "bütün siyasal eylemlerin 'korumak' ya da 'değiştirmek' gibi iki amaçtan birini içermesi, siyaset felsefesinin

* İnsan tarih denen süreçte ortaya çıkarken kendini bir geleneğin içerisinde bulmaktadır. Daha önceden isimleri konulmuş eşyanın ve tanımlanmış olan şeylerin halihazır bilgisini kullanırken kendisi yine bunlarla yetinmeyip eşyaya ve kendi yapıp etmelerine dönük yeni okuma içerikleri gerçekleştirmektedir. Diğer bilinen varlıkların aksine insan kendi tarihinin, evrenin ve mevcut durumların bilinçli bir okuyucusudur. O yalnızca gelenek tarafından kurulan bir aygıt değildir. Aynı zamanda gelenek inşa edendir. Yani insan tarih tarafından kurulurken aynı zamanda o da tarihine bir şeyler katmaktadır. Bu yönüyle onda bir tarih bilinci vardır. Ama bu tarih yapma bilincinin içeriğinin nasıllığı ile ilgili tartışma II. Bölümün başında yapılmaktadır.

¹¹ D. Hume'dan yola çıkarak 'olgu'dan 'değer'in dedüksiyon yoluyla çıkarılmasının imkansızlığını dolayısıyla olgu-değer arasında bir bağın olmadığını iddia eden R. M. Hare, A. J. Ayer ve H. A. Frichard'a karşılık; olgu-değer konusunda D. Hume'un yanlış yorumlandığını ileri süren G. F. Hunter ve McIntyre'ye göre 'olgu' ile 'değer' arasında su götürmez bir ilişki vardır. Yani onlara göre 'değer', 'olgu'dan mantıklı olarak çıkmaktadır. Diğer taraftan olgu-değer problemini ilk elde etik açıdan değil de bir dil felsefesi problemi olarak irdeleyen J. Searle olguları 'kaba' ve 'kurumlaşmış' olarak iki kategoriye ayırmıştır. Kendisinden öncekilerin böyle bir ayrım yapmadıklarını tespit eden Searle, 'değer'in tasvir edici 'kaba' olgulardan ziyade inşa edici kurumlaşmış olgulardan değer'e, dedüksiyon yoluyla geçmenin mümkün olduğundan yani olgu-değer ilişkisinin varlığından söz edilebilir. Geniş bilgi için bkz. Recep Kılıç, *Olgu ve Değer Problemi*, s. 363-398.

ortaya çıkışından bugüne değin temel niteliğini oluşturur.”¹² Bu durum insanın siyasal düzenden memnuniyeti ile ilgili bir husustur. Sahip ve memnun olunanın korunması, siyasal düzenin korunması arzusuna yol açarken aksi durumda değıştirme niyeti ortaya çıkar.

Siyasete pozitivist açıdan bilim hüviyeti kazandıran şey, onun birer olgu ve olaylar olarak görünmesi durumudur. Bu durum aynı zamanda onun bir eylem ile ortaya çıktığını gösterir. Bu yönüyle her eylemde olduğu gibi onun da muhtevasında bir amaçlılık görmek veya ona bir amaçlılık izafe etmek mümkündür. Her amaç, belirli bir değeri içererek meşruiyet kazanır. Bunun sonucunda pozitivist yaklaşımın kabul ettiği gibi bir değer-olgu ayrımını keskinleştirmek mümkün görünmüyor.

Bir klasik Yunan siyaset felsefesi uzmanı da olan Strauss (1899-1973), değer içerimsiz bir siyasetin varlığının mümkün olmadığını ileri sürer. Bu haliyle eski Yunan siyaset felsefeleri, değer uygulanma alanı olarak ele alınır. Ona göre bütün siyasal faaliyet bir iyi yaşama yönelmiş şekilde görünmek zorundadır. Bu sebeple, siyaset ile değer birbirinden asla ayrıştırılarak değerlendirilemez. Bu bağlamda pozitivizmin ortaya koyduğu yaklaşımın zayıflıklarını şu şekilde sıralar:

- Siyasete dair hiçbir önemli olgunun üzerinde değer yargısı olmaksızın çalışılmaz.
- Değerlerin reddi, farklı değerler arasındaki çatışma ve ilişkilerin çözülemeyeceği ön kabulüne dayanır. Bu yargının doğruluğu ise tartışmalıdır.
- Pozitivizm nihai olarak tarihselciliğe dönüşür.¹³

Siyaset ile değer ilişkisini başka bir açıdan daha ele almak mümkündür. İktidar ilişkileri olarak da değerlendirildiğinde, siyasetin bu ilişkilerin değer yargılarından bağımsız bir şekilde tartışılması mümkün değildir. İktidarın kamusal alanda ortaya çıkan

¹² Leo Strauss, *An Introduction to Political Philosophy*, Wayne State University Press, Detroit, 1989, s. 3, Küçükalp, *Siyaset Felsefesi*, s. 40.

¹³ Strauss, *An Introduction to Political Philosophy*, s. 16, 18, 21.

ilişkiler şeklinde belirmesi ile onun almış olduğu kararlar, hiç şüphesiz insan üzerinde etkilere sahiptir. Bu bağlamda orada alınan karar ve uygulamalar, insanlar tarafından olumlu veya olumsuz gibi çeşitli şekillerde değerlendirilebilmektedir. Onların bazıları adil, haklı, yerinde, kıymetli olarak görülürken diğerleri bunların tam tersi olarak değerlendirilebilmektedir.¹⁴

İnsanlar, kendi inandıkları değer yargıları veya var oluşlarına yüklemiş oldukları temel anlam çerçevesinde oluşturdukları ahlâkî yargılar rehberliğinde, hem yaşamlarının bütününe hem de onların hayatlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen siyasal kararlar ve uygulamalara yönelik olarak meşruiyet oluşturma çabasında olabilirler. Burada öncelikle yapılan şey, insanın kendini merkeze alan ve bir bakıma bencilce görünecek olan değerlendirmeden kaçınmak maksadıyla sorunu daha genel bir zemin içinden okuyarak meşruiyet sorununu da bu genel çerçevenin içinde aramak olmaktadır. Burada insanı teşvik eden temel olgu, aslında genel geçerliği olan iyi, adil, eşitlikçi, özgürlükçü gibi nitelikler ile anılacak ve onlara sahip olacak bir genel düzen arayışıdır. Bundan dolayı siyaseti, en azından uygulamada değerden bağımsızlaştırmanın pek kolay olmayacağını ifade etmek gerekir.

2. Siyasetin Diğer Felsefe Dalları ile İlişkisi

Bilgi denen şey, insan ürünüdür. Felsefe bu bilgi türlerinden biridir. Filozofları filozof kılan şeylerden birisi, düşüncelerini bir sistem biçiminde ortaya koymalarıdır. Hemen her filozofun ortaya koyduğu sistem içinde bir insan anlayışı vardır. İnsanın ürettiği bir bilginin yine içinde insan hakkında doğrudan olmasa dahi dolaylı olarak görülebilecek bir insan anlayışı barındırdığını ifade etmek mümkündür.

Tarih boyunca siyaset ile ilgilenen filozoflar, çoğunlukla onun etik ile ilişkisine (daha doğrusu etik bir varoluş olduğuna) odaklanmış olmalarına rağmen, siyasetin, felsefenin birer dalı olan varlık ve bilgi felsefesi ile ilişkileri de göz ardı edilemez.

Şöyle ki batı felsefesi tarihçileri, siyaset felsefesine dair başlan-

¹⁴ Küçükalp, *Siyaset Felsefesi*, s. 41.

gıcın, filozofların -Sofistler (M.Ö. 5-4. yy.) ve Sokrates (M.Ö. 469-399) gibi eski Yunanlı düşünür ve filozofların- doğadan yüzlerini çevirip insan üzerinde odaklanmalarıyla mümkün olabildiğini savunurlar.¹⁵ Bu bağlamda, insan üzerinde gerçekleşen felsefi düşünce, aynı zamanda insana yönelik bir varlık anlayışına yaslanmak zorundadır. Zira insan da bir varlıktır. O sebeple insana dair kavrayış, düşünce ve yargıların siyaset hakkında oluşturulabilecek düşüncenin üzerinde etkisi muhakkaktır.

Eski Yunan doğa filozofları (Sokrates öncesi), evren hakkında düşünürlerken, onu son derece titiz bir şekilde çalışan düzenli bir varlık (kozmos) alanı olarak değerlendirirlerdi. Bu sebeple onlar, bu düzeni sağlayan temel ilkenin ne olduğu üzerine düşünmüşlerdir. Oysa Sokrates ve Sofistler olarak bilinen ve onun döneminin önemli filozofları olan bir takım düşünürler, gözlerini insan yaşam alanlarına, özellikle siyasal alana çevirmişlerdi. Sofistlerde tam bir siyaset felsefesine rastlamak zordur. Zira onların düşünceleri aynı zamanda sistematik bir şekilde ortaya konulmuş değildi. Ancak Sokrates, diyaloglarda, tekil olgu ve olaylar ile ilgileniyormuş izlenimi bırakmasına rağmen, o temelde tümel tanım, olgu ve yargılara ulaşma çabasıdır. Onun bu çabası, daha sonra ortaya çıkan sistematik siyaset felsefesi konusunun önünü de açmıştır. O, bir varlık olarak insanın, ne kadar cahil olursa olsun, aslında değer içerikli tümel yargılara ulaşabilme kapasitesine sahip olduğunu da göstermekteydi. Dolayısıyla insan eylemlerinin tikel örneklerinden yola çıkarak genel geçer yargı ve kanunlar oluşturması bakımından kendisinden sonra gelen öğrencisi Platon'un üzerinde önemli bir etkiye yol açmıştır. Sonuçta onun doğa anlayışı yeni bir anlayışı temsil ediyordu:

Kendisinden önceki filozoflar 'doğa'dan, insan yapısı olmayan tüm şeylerin kendilerinden çıkıp, onların aracılığıyla var oldukları 'ilk şeyler'i anlamışlardı. Bu yaklaşımda doğa, arche'si bilinerek anlaşıla-

¹⁵ Eugene F. Miller, 'Leo Strauss, Siyaset Felsefesinin Yeniden Canlanması', *Çağdaş Siyaset Felsefecileri*, der.A. De.Crespigny- K.R. Minogue, çev. Alaaddin Şenel, Remzi Kitapevi, İst.1994 , s. 80. Walter Kranz, *Antik Felsefe*, çev., Suad.Y. Baydur, Sosyal yay., İst.1994, s. 191.

bilecek homojen bir bütün olarak düşünöldüğü için varlıklar arasındaki niteliksel farklılıklar gözden kaçırılmış olur. Buna karşılık Sokrates, bir şeyin doğasının o şeye kendine özgü karakterini veren biçimi ya da özöyle ilgili olduğu görüşündeydi. Yani Sokrates'in doğadan anladığı her varlık sınıfının kendine has niteliğı idi. Bu ise, insanın ve siyasetin özgül olarak ele alınması yani siyaset felsefesine kapı açılması demektir. Böyle bir doğa kavrayışı filozofun bütünü bilgisini elde etmeye yönelik amacından vazgeçtiğı anlamına gelmez. Filozofun bütünü bilgisini elde etme çabası farklı farklı sınıftan olan her şeyin doğasını ya da özünü kavramaya ve farklı şeylerin 'doğaları'nın birbiriyle nasıl bağlandığını anlamaya yönelmelidir.¹⁶

Diğer taraftan Sokrates, insanın mutlu olabilmesinin erdemli yaşama yönelmek ile mümkün olabileceğini vurgular. Erdemlilik ise bilgiye eşitlenmiştir. Bilmek en büyük erdemdir. Sözü edilen erdeme ulaşmak ise, tekil olaylar ve değer yargılarına dair bilgi ile değil, bunlardan çıkarılabilecek tümel doğru ve değer yargılarını öğrenmek ile mümkündür. Bu yaklaşım, öğrencisi Platon'un üzerinde oldukça önemli bir etki yaparak, onun felsefe tarihi açısından önemli olan siyaset ve toplum felsefesinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ona göre, insan toplumsal bir varlık olarak devlete ihtiyaç duyar. Bu sebeple insan, devlet ile insan oluşunu gerçekleştirir. İnsan, iyi bir yaşamı ancak iyi bir devlet düzeni içinde bulabilir.¹⁷ Devlet düzeni insanı iyi yaptığı gibi kötü de yapabilir. Devletin ağırlık merkezi olduğu siyaset felsefesi, Platon'da böylece gelişir.

Aristoteles, insanın doğasının gereğı olarak iyiye yöneldiğini ifade ederken, bu iyinin toplumsal iyi ile eşgüdömlü olmasının gerekliliğini belirtir. Bu sebeple insan, mutluluğı böyle bir bağ-

¹⁶ Miller, 'Leo Strauss, Siyaset Felsefesinin Yeniden Canlanması', s. 80-81.

¹⁷ Ernst Cassirer, *İnsan Üzerine Bir Deneme*, çev. Necla Arat, Y.K.Y., İst.1997, s. 85. Krş. Platon, *Devlet*, çev. Sabahattin Eyüboğlu-M. Ali Cimcoz, Türkiye İş Bankası yay., İst. 2000, s. 4. kitap (özellikle 102-123). Platon söz konusu anlayışını Devlet adlı eserinde ortaya koymuştur. Öncelikle ideal bir devlet kurulacak ve bu ideal devlette bir bireyi mükemmelleştiren dört eğilim ortaya çıkacaktır. Onlar: Bilgelik, doğruluk, yiğitlik ve ölçölölüktür. Devlette bulunması gereken bu eğilimler onun ortaya çıkartacağı karakterlerde de bulunacaktır. Böylelikle ideal devlette, ideal bireyler olacaktır. Bu açılımı kitabın hemen her bölümünde görmek mümkündür. Özellikle mağara benzetmesi ile ideal devletini somut bir şekilde izah da eder.

lamda aramalıdır.¹⁸ Antik Yunan'da sistematik bir şekilde işlenen siyaset felsefelerinin, böyle bir insan doğası anlayışına oturduğunu görmek mümkündür. Oysa, çağdaş siyaset felsefelerinde insan doğasının kötü olduğuna odaklanması Strauss'a göre, bu düşünürlerin ufkunun darlığından dolayıdır. "Çağdaş düşünürler genellikle insanın doğasının karanlık yüzünü vurgularken aydınlık yüzünü büsbütün unuttukları için, klasiklerin insanı ve siyaseti daha kapsamlı bir biçimde kavrayış yeteneğine sahip olduklarını ileri sürer."¹⁹

Modern dönemin en önemli siyaset felsefesi düşünürlerinden olan Machiavelli ve Hobbes'a bakmak bu tespitin neye karşılık geldiğini göstermesi bakımından önemlidir. İlk Machiavelli'de siyasal alandaki insanın güvenilirliği veya iyi olanın peşinden gitme arzusu bir kenara, o her daim iktidar peşinde olan veya iktidarını korumak zorunda kalan bir insandır. Bu alandaki diğer insanlara da hiçbir zaman tam olarak güvenmez. 'İnsan insanın kurdudur'²⁰ anlayışı Hobbes'tan ilham alınarak öne çıkartılmıştır ve modern siyaset felsefesinde adeta en belirgin tespitlerden biri olarak zikredilir.²¹ Bu sebeple Strauss, burada klasikler ile modern siyaset düşünürleri arasındaki farkı belirtmesi bakımından önemli bir durumu tespit etmiş gibi görünüyor. Strauss buradaki farkı ifade etmek için özellikle insan doğasına dair yaklaşımlardaki belirgin farka odaklanarak durum tespiti yapmış ve aslında insanın ontolojisine odaklanmıştır. Bu da felsefenin bir dalı olarak ontoloji ile siyasetin doğrudan -adeta organik bir şekilde- ilişkisi olduğunu gösterir.

Modern dönemde insanın doğasına dair birbirinden farklı yaklaşımların varlığı aşikardır. İnsana hangi bakış açısından bakıldığına bağlı olarak onun doğası hakkındaki düşünceler farklılık

¹⁸ Aristoteles, Politika, çev. Mete Tunçay, Remzi Kitabevi, İst.1975, s. 7.

¹⁹ Eugene F. Miller, 'Leo Strauss, Siyaset Felsefesinin Yeniden Canlanması', s. 84.

²⁰ Eğer iki insan aynı anda her ikisinin de elde edemeyeceği şeyi isterse birbirlerine düşmanlık yapmaya başlayacaklarını ve birbirlerini yıkmaya çalışacaklarını düşünen Hobbes, böylece insanın hemcinsine karşı siyaset alanında kuvvet ve hile yollarına başvuracağını ve kaçınılmaz olarak insanın birbirinin kurdu olacağını kabul eder. W. Ebenstein, *Siyasi Felsefenin Büyük Düşünürleri*, çev. İsmet Özel, Şule yay., İst. 1996, s. 165

²¹ Küçükalp, *a.g.e.*, s. 47.

gösterebilir. İnsanı toplumsal bir var oluş sürecinin bir parçası olarak gören ve bu duruma göre insanın potansiyellerini ortaya koyması gerektiğini savunan görüşlerden, insanın birtakım doğuştan haklara sahip olduğunu ve başta siyaset olmak üzere bütün sistem, insanın bu haklarını korumaya odaklanması gerektiğini ileri sürenlere kadar farklı yelpazelere uzanan birçok fikriyat vardır. Bunların yanında insanın sahip olduğu özünün bütün imkanlarıyla ortaya çıkartılması gerektiğini savunan fikirlere de rastlamak mümkündür.²²

Öte yandan siyasal düşünceler tarihi ile siyaset felsefesi tarihi farklı olarak değerlendirilmektedir. İlki için siyasete dair ortaya koyulan her türlü kanaat, düşünce, inançlar, efsaneler önemlidir ve onun kapsama alanında değerlendirilebilir. Oysa siyaset felsefesi için gerekli olan şey, önemli bir epistemolojik ayrım olarak öne çıkan sanı (doxa)-bilgi (episteme) ayrımı önemlidir. Siyasete dair her düşünce, kanaat bir siyaset felsefesi konusu değildir.²³ Strauss'un bu konuda yaptığı ayrım şu şekildedir: "Bütün siyasal felsefe siyasal düşüncedir ama bütün siyasal düşünce siyasal felsefe değildir. Siyaset felsefesi bilgi-inanç ve yorum arasındaki farkı önemser. Ve bu yönüyle de siyasal düşünceden ayrılır. Bu noktadan hareketle, siyasal düşüncenin insanlık kadar eski, siyaset felsefesinin ise bilinen belli zamanda ortaya çıkmış olduğu söylenebilir."²⁴ Bu bize, bir bilgi konusu olarak siyasetin felsefi olarak nasıl bir bilgi üzerinden geliştiğini gösterirken aynı zamanda onun epistemoloji ile ilişkisini de ortaya koyar.

Sonuç olarak, siyaset bir insan etkinliğidir. Bu yönüyle o, insan "eylemlerinin değerliliğine (etik) insanın varlık yapısına ve olanaklarına (ontoloji) insanın bilgi edinebilme olanağına ve bil-

²² Varoluşçulardan olan J. P. Sartre (1905-1980) varoluşun özden önce geldiğini vurgulayarak insanı, yaptığı şey olarak tanımlar. Ona göre, insan yapılması gereken bir seçimdir. Yapılan şey bir seçim sonucu ortaya çıkar ve insan kendi potansiyellerini bu seçimler sonucunda açığa çıkarır. Bu durum tam bir özgürlük haliyle var olabilir. J. Paul Sartre, *Varoluşçuluk*, Asım Bezirci, Say yay., İst. 1997, s. 61, 64, 65, 72, 76, 93 vd.

²³ Küçükcalp, *Siyaset Felsefesi*, s. 53.

²⁴ Leo Strauss, *An Introduction to Political Philosophy*, s. 6.

gi(si)nin yapısına (epistemoloji)²⁵ ilişkin doğru felsefî bilgiler temelinde anlamlı olabilir. Bu bağlamda siyaset felsefesinin ne olduğuna dair genel bir taslak ortaya çıkmış olmaktadır.

3. Siyaset Felsefesi

Siyaset ile felsefesinin ilişkisi, en azından yukarıdaki tespitler ışığında ele alınacak olursa, kaçınılmaz olarak felsefenin kapsama alanında olmasıyla doğrudan ilgili bir ilişki türüdür. Bu bağlamda onun ne olduğu ile ilgili farklı yaklaşımlar olabilmektedir.²⁶ “Siyaset felsefesi deyimindeki, ‘felsefe’ terimi konuyu ele alış tarzını, ‘siyaset’ terimi ise fonksiyonu belirtir. Ele alış tarzı hem köklere giden hem de evrensel ölçülerde kapsamlı olmayı gaye edinen bir tarzı ifade eder.”²⁷

Bunun yanında onun ne olduğuna yönelik Strauss’un değerlendirmelerinden hareketle, onun klasik Yunan filozofları gibi, doğru ve iyi olan siyasal düzenin ne olduğu bilgisinin aranması ile aynı zamanda siyasal olan şeylerin ne olduğuna yönelik çabanın bir siyaset felsefesi olarak ortaya çıktığını belirtebiliriz. Ancak özünde iyi olan siyasal düzen arayışı vardır.²⁸ Bu bakış açısı, Strauss’un düşüncesinde siyaset felsefesini siyasal düşünceden ayıran birtakım niteliklere sahip olmasıyla öne çıkar. Bunlar kısaca şöyledir:

Strauss, felsefedeki sanı (doxa)-bilgi (episteme) ayrımından yola çıkarak siyasal düşüncenin, yukarıda belirtilen ve siyasete dair her türlü düşüncenin felsefi bir nitelik kazanması için, bu düşüncelerin doğasına odaklanması gerekir. Siyasal alana dair bir bilgi, bu şekilde tümel bir nitelik kazanabilir. Böylece siyasal olana yönelmiş bilgilerin dağınık ve tekil görünümünün üzerine oturduğu temel hakkında bilgi edinilmiş demektir. Siyasal bilgiyi külli/tümel bir bilgi durumuna yükseltebilmenin ilk ve önemli aşaması budur.

²⁵ Mustafa Erdoğan, ‘Siyaset Felsefesi Hakkında’, *Türkiye Günlüğü*, 18/Bahar, 1992, s. 75.

²⁶ Erdoğan, ‘Siyaset Felsefesi Hakkında’, s. 76. Küçükcalp, *Siyaset Felsefesi*.

²⁷ Neşet Toku, ‘Siyaset Felsefesi Nedir?’, *Felsefe Dünyası*, Sayı 35, 2002, s. 40.

²⁸ Strauss, *An Introduction to Political Philosophy*, s. 3-4.

Diğer taraftan siyaset felsefesi, siyasal olan şeylerin ayırt edici niteliklerinin yanında tekil siyasal öğelerin bütünü içindeki yerini araştırır. Örneğin birer siyasal değer olan adalet, eşitlik, özgürlük, yasa gibi şeylerin ne olduğu yanında, onların siyasal sınırlar – bütün- içindeki yerlerini belirler.

Aynı zamanda siyasetin sınırları ve onun ne olduğu sorunları, onun önemli konularından biridir. Dahası, siyaseti taşıyan toplulukların, içinde bulunduğu toplum ve onları kuşatan diğer var oluş alanlarının yanındaki konumu üzerinde düşünmek, siyaset felsefesinin kapsamındadır.²⁹

Strauss'un bir diğer değerlendirmesine göre, siyaset felsefesini siyasal kuramdan ayırt edici önemli bir nokta da şudur: Siyaset felsefesi birtakım uygulamalara odaklanarak ona dair ideal olanın ne olduğuna odaklanmasıyla siyasal kuramdan ayrılır. Örneğin, daha adil bir toplum ve siyasetin nasıl olacağı sorusuna odaklanan siyaset felsefesi, uygulamadan tamamen koparak bunun hakkında düşünce ileri sürmez iken kuram, doğası gereği uygulama ile doğrudan bir bağa sahip olmadan bu tür örnekler hakkında bilgi üretir. Siyaset felsefesi, Platon'un tartıştığı gibi adalet, yiğitlik, doğruluk, ölçülülük gibi değerler hakkında tartışmaya başladığında, mesele ister istemez uygulama ile irtibatlandırılmak zorundadır. Sonuçta, siyasal bir eylem, kendisine doğrudan veya dolaylı olarak bir iyi fikrinin rehberliğinde ortaya çıkmaktadır.³⁰

Bir başka siyaset felsefesi düşünürü olarak Berlin (1909-1997) siyaset felsefesini, etikten hareketle temellendirmeye çalışır. O'na göre;

Etik düşünce, insanların birbirleri ile ilişkilerinin sistematik incelenmesinden; insanların birbirine davranış tarzlarının kaynağı olan telakkiler, ilgiler ve idealler ile, hayatın bu gibi amaçlarının dayandığı diğer sistemlerden oluşur. Hayatın nasıl yaşanması gerektiği, insanların ne olmaları veya ne yapmaları gerektiği hakkındaki bu inançlar ahlâkî araştırmanın konusudur. Bunlar gruplara ve milletlere, daha

²⁹ Miller, 'Leo Strauss, Siyaset Felsefesinin Yeniden Canlanması', s. 77-78.

³⁰ A.g.m., s. 78. Küçükalp, *Siyaset Felsefesi.*, s. 53-54.

doğrusu bir bütün olarak insanlığa uygulandıklarında siyaset felsefesi adını alır; bu ise topluma uygulanan etikten başka bir şey değildir.³¹

Bir başka yaklaşımda siyaset felsefesi felsefeden değil, siyasetten hareketle açıklanmaya çalışılır. Bu yaklaşımın mensupları, siyaset felsefesinin felsefenin bir alt disiplini olarak değil de siyasete ilişkin sorunların derinliğine tartışılması olarak görürler. Bu manada felsefe (refleksif düşünme) siyasî sorunların incelenmesinde yardımcı olsa da siyaset felsefesi, felsefenin bir alt disiplini olarak görülmez. Siyaset olgusu üzerine “refleksif düşünme”³², “pratik siyaset etkinliğinin dayandığı varsayımlar hakkında kuramsal soruşturma”³³ gibi ifade edilen siyaset felsefesi tanımları, bu yaklaşımların çerçevesinde değerlendirilebilirler.

Bu son değerlendirmede her ne kadar siyaset felsefesi, etiğe bağlı olarak değerlendirilmemiş olsa da her türlü siyaset felsefesi yaklaşımında ahlâkî kaygılar söz konusu olabilir. Bu kaygı genellikle siyasî iktidarın sınırlandırılması problemi olarak kendini gösterir. Bu durum o kadar belirgin bir şekilde görünür ki Gewirth’e göre, siyaset felsefesinin temel görevi siyasî iktidarı ahlâkî denetim altına almanın ölçütlerini bulmaktır.³⁴ Yine bu disiplini pratik siyaset önerilerinin ‘genel iyi’ ilkesine uygunluğunu değerlendiren bir ilgi alanı olarak tanımlayan Barry de aynı yaklaşımı benimser.³⁵

Ahlâk-siyaset ilişkisi, bu son bakış açılarında siyaset felsefesini mümkün kılan başka bir zeminin varlığına işaret etmektedir. Kemski, Herder’i andırırçasına, olmakta olan fiilî durumlar şeklinde ortaya çıkan tekil olaylara rehberlik edebilecek birtakım idelerin (Herder’e göre ariadne ipi) varlığını ileri sürer. Bununla birlikte o, siyaset felsefesinin bu ideler (özler) ile fiili olanın arasındaki bağla-

³¹ Isaiah Berlin, *Sosyal ve Siyasal Teori*, der./çev. Atilla Yayla, Siyasal Kitabevi, Ank. 1999, s. 479-480. Ayr. bkz. Isaiah Berlin, ‘İdeal Arayış Üstüne’, çev. Mustafa Erdoğan, *Liberal Düşünce*, S. 12, 1998, s. 94.

³² Erdoğan, ‘Siyaset Felsefesi Hakkında’, s. 76.

³³ K.R.Minogue-A.De.Crespeny, *Çağdaş Siyaset Felsefecileri*, der./çev. Mete Tunçay, Remzi Kitabevi, İst. 1994, s. 8.

³⁴ Gewirth, *Political Philosophy*, s. 1-2.

³⁵ Barry, *An Introduction to Modern Political Theory*, s. 4-6.

rın neler olduğunu aramak ile mümkün olabileceğini ifade eder.³⁶

Aslında 'şimdi' ile 'gelecek' arasında münasebet kurmak, şimdi'yi aşarak onunla birlikte ona dair bir mefkure oluşturmak insan olmanın bir sonucudur. İnsanın tabiatı gereğidir. Olan ile olması gereken arasındaki bu ilişki, hemen her devirde gerek tefekkür edilerek ve metinlere dönüştürülerek gerekse kurumsal işleyişlerde farklı görünümde var olagelmiştir. Özellikle toplumun hemen her kesimini ilgilendiren siyaset söz konusu olduğunda bu bağlamda çok sayıda iddia ve teklif ile karşılaşmaktayız. Bu ilişki felsefe ile olduğunda tabiidir ki amaç, siyasette değişmeyen özü (ideyi) değerlendirme yönünde yoğunlaşacaktır. Bu doğrultuda, fiili olan ile olması gereken (ideal olan) arasındaki ilişki siyaset-felsefe (etik) arasındaki ilişkidir ve bu ilişkiden hareketle ortaya koyulacak bir siyaset felsefesinin temel sorununun siyasal iktidarın ve siyasetin meşruiyeti problemi olduğu kabul edilir. Çünkü bu yönde siyaset felsefesinin elinde kesin anlamda bir ölçüt yoktur. Bununla birlikte tartışmalar sürekli var olagelmektedir.³⁷

Siyaset, her şeyden önce insan hayatında önemli ve faal bir olgudur. Onu kuramsal, ideolojik, felsefi bağlamda anlama çabası, tefekkür ehlinin daima ilgisine mazhar olmuştur. Özellikle siyasal ideoloji ve siyaset felsefesi, doğrudan uygulama ile ilgili meseleler olarak ortaya çıkar. Siyaseti, öncelikle bir uygulama olarak ele alırsak, onun temelde en önemli sorununun meşruiyet olduğu görülebilir. Sürekli olarak devingen bir hayatın parçası olarak siyaset, ortaya çıkan gelişme ve değişimlerden bazen etkilenerek duruma göre vaziyet alabilir, bazen de gelişimin ve değişimin bizzat öncüsü olabilir. Bu durumda onun en çok ihtiyacı olan şey, sürekli olarak devinen bir akışın içinde değişmeyecek olan bir sabit ile kendisini takdim etme sorunudur. Meşruiyet kaygısı bu bağlamda ona bu sabiteyi takdim edebilir. Bu, onu değişimin ortaya çıkardığı sorunlar karşısında daha tanımlanabilir ve felsefi olarak değerlendirilebilir bir noktada tutar. Bu bağlamda felsefenin bir parçası

³⁶ J. V. Kemski, 'Siyaset Felsefesi', *Günümüzde Felsefe Disiplinleri*, der/ çev. Doğan Özlem, İnkılap Kitabevi, İst. 1997, s. 478-479. Küçükcalp, *Siyaset Felsefesi*, s. 54-55.

³⁷ Küçükcalp, *a.g.e.*, s. 55.

olarak siyaset felsefesi, kendi mecrasında kesin olduğunu varsaydığı bir gerçeği arayan bir olgu olarak ortaya çıkar. Her ne kadar felsefenin doğası septik, relativist, nominalist filozoflar için olmasa da “evrenselci felsefe tanımı ve tipinin en yaygın tanım ve tip olduğu tartışılmazdır.”³⁸ Bu anlamda, temel problemi meşruiyet olan siyaset felsefesi, siyaseti iyi (felsefe) gibi temel bir meşruiyet ögesi ışığında düşünmekle mümkün hale gelebilir. Bunu her çağın kendine göre bir idesi vardır şeklinde anlasak da bu durum böyledir.

Sonuç

Metinde felsefe siyaset ilişkisi irdelenmiştir. Tarih boyunca ahlak, siyaset, tarih, edebiyat, hitabet, matematik gibi modern dönemlerde farklı bilimsel disiplinler olarak bilinen pek çok bilim dalı felsefe şemsiyesi altında ve felsefenin alt kolları olarak yaşamışlardır. Ta ki modern dönemin başlarından itibaren farklılaşmalar başlamış ve farklı bilim dalları olarak felsefeden ayrılmışlardır. Metinler üzerinden gidildiğinde yakın zamanlara kadar siyaset ile felsefe ilişkisinden ziyade felsefi bir değerlendirmeye siyaset alanı da tabi olurdu. Bu bakımdan siyaset ile felsefe ilişkisi tabiidir.

Bununla birlikte son iki yüz yıldır üretilen metinlere bakıldığında bu ilişkiyi farklı iki alan ilişkisi olarak oluşturmak kaçınılmazdır. Felsefe yine bu ilişkide bir şemsiye gibi olmasa da siyaset olgusunun paydaşları üzerinden onun hemen her teferruatında kendisini gösterebilir. Bunların başında onun ontoloji ve epistemoloji ile ilgisi gelir. Özellikle pozitivist modern batı bilimlerine doğuşundan belli bir zamana kadar ciddi bir tahakkümü vardır. Siyaset bilimi ve dahi ideolojisi de bundan nasibini almıştır. Öncelikle bilim dallarının kendi uzmanlık alanları bakımından derinleşmesi ve uzmanlıkların gelişmesine imkan sağladığı söylenebilir. Siyaset bu bakımdan bir bilim dalı olarak ilkin bir uzmanlık alanı olarak bilimler tarihindeki yerini almıştır. Fakat siyaset söz konusu olduğunda, bilhassa alanda siyaset adamı ve ilişkilerine odaklanıldığında sanki birbirine benzer tavır ve davranışlar sergilenebil-

³⁸ Doğan Özlem, ‘Tarihsellik ve İnsanlık’, *Felsefe Tartışmaları*, Panaroma, İst. 1999, s. 7

mektedir. Şu durumda bunların birbirine benzemesini sağlayan şey, siyaset alanına dair bir doğal durum mu olduğu sorulabilir. Alanın kendine ait tabii durumu ile siyaset alanındaki ilişkilerin tabii durumu, bu alana yönelik bir doğal durum değerlendirmesinin önünü açar.

Diğer taraftan siyasî alana dair her türlü bilgi bir felsefi bilgi midir, yoksa siyasete dair başka türlü inançlar, zanlar, propagandalar, kampanya maksadıyla yapılandırılmış algılar vs. gibi bilgiler ne tür bilgi sınıfına girer soruları onun epistemoloji ile ilgisini açığa çıkarır. Burada felsefenin kadim konularından olan epistemik bilgi ile sanı bilgisi ayrımı yapmak, siyaset alanındaki bilginin zeminini felsefi bir zemine taşıması bakımından önemlidir. Bu ise siyasetin epistemoloji ile ilişkisini öne çıkarır.

Bir diğer husus ise değerler alanıdır. İnsan her şeyden önce bir değer varlığıdır. Siyaset alanında fiili olarak bulunan insan da siyaset üzerine yazan insan da belirli bir değerler ağının içinde adım atar ve yazar. Tarih boyunca filozoflar, siyaset konusunu ahlak felsefesi çatısı altında ele almışlardır. Dolayısıyla siyaset alanı, adeta ahlakın uygulanma alanıdır. Modern dönemde bu görünüm gittikçe kaybolmasına rağmen son dönemlerde yine bu husus dikkat çekici düzeyde bir gelişme kaydetmektedir.

Bütün bunlar ile birlikte ifade etmek gerekirse, siyaset felsefesi, aslında doğrudan bir felsefe konusudur. Siyasetin faili insandır. Onun sahip olduğu değerler, yürüdüğü amaçlar, öngördüğü ve rüyasını gördüğü idealar başta olmak üzere alanın ve onun failinin felsefe ile doğrudan bir bağı vardır. Bununla birlikte siyaset felsefesinin konusu ve değeri olarak görülen bir durumda bunların siyasal ideoloji ve siyaset kuramından farklılıkları da belirginleştirilebilir.

Kaynaklar

Gewirth, Alan, *Political Philosophy*, The Macmillan Company Press, London 1969.

Aristoteles, *Politika*, çev. Mete Tunçay, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975.

Küçükalp, Derda, *Siyaset Felsefesi*, Say Yayınları,, İstanbul 2011.

- Özlem, Doğan, "Tarihsellik ve İnsanlık", *Felsefe Tartışmaları*, Panaroma, İstanbul 1999.
- Özlem, Doğan, *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 2000.
- Cassirer, Ernst, *İnsan Üzerine Bir Deneme*, çev. Necla Arat, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997.
- Miller, Eugene F., "Leo Strauss: Siyaset Felsefesinin Yeniden Canlanması", *Çağdaş Siyaset Felsefecileri*, der. A. De. Crespigny & K. R. Minogue, çev. Alaaddin Şenel, Remzi Kitabevi, İstanbul 1994.
- Berlin, Isaiah, *Sosyal ve Siyasal Teori*, der. & çev. Atilla Yayla, Siyasal Kitabevi, Ankara 1999.
- Berlin, Isaiah, "İdeal Arayış Üstüne", çev. Mustafa Erdoğan, *Liberal Düşünce*, 12, 1998.
- Sunar, İlkay, *Düşün ve Toplum*, Doruk Yayıncılık, Ankara 1999.
- Sartre, Jean-Paul, *Varoluşçuluk*, çev. Asım Bezirci, Say Yayınları, İstanbul 1997.
- Kemski, J. V., "Siyaset Felsefesi", *Günümüzde Felsefe Disiplinleri*, der. & çev. Doğan Özlem, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1997.
- Strauss, Leo, *An Introduction to Political Philosophy*, Wayne State University Press, Detroit 1989.
- Korlaelçi, Murtaza, *Pozitivizmin Türkiye'ye Girişi*, Hece Yayınları, Ankara 2002.
- Erdoğan, Mustafa, "Siyaset Felsefesi Hakkında", *Türkiye Günlüğü*, 18, 1992.
- Toku, Neşet, "Siyaset Felsefesi Nedir?", *Felsefe Dünyası*, 35, 2002.
- Barry, Norman P., *An Introduction to Modern Political Theory*, Mcmillan Press, London 1995.
- Winch, Peter, *Sosyal Bilim Düşüncesi ve Felsefe*, çev. Ömer Demir, Vadi Yayınları, Ankara 1994.
- Platon, *Devlet*, çev. Sabahattin Eyüboğlu-M. Ali Cimcoz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2000.
- Kılıç, Recep, "Olgu ve Değer Problemi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakül-*

tesi Dergisi, XXXV, 1992.

Keat Russel & Urry, John, *Bilim Olarak Sosyal Teori*, çev. Nilgün Çelebi, İmge Kitabevi, Ankara 1994.

Kranz, Walter, *Antik Felsefe*, çev., Suad. Y. Baydur, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1994.

Ebenstein, William, *Siyasi Felsefenin Büyük Düşünürleri*, çev. İsmet Özel, Şule Yayınları, İstanbul 1996.

